Stuk **960** (2006-2007) – Nr. 1

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2006-2007

25 oktober 2006

VERZOEKSCHRIFT

over pesten op school

HOORZITTING

VERSLAG

namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door de dames Sabine Poleyn en An Michiels

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, Linda Vissers;

mevrouw Kathleen Helsen, de heer Luc Martens, de dames Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de heren Karlos Callens, Gilbert Van Baelen, mevrouw Marleen Vanderpoorten;

de heer Ludo Sannen, mevrouw Anissa Temsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

mevrouw Cathy Berx, de heer Jos De Meyer, mevrouw Veerle Heeren, de heer Jan Laurys;

de dames Margriet Hermans, Anne Marie Hoebeke, Vera Van der Borght;

de heer Chokri Mahassine, mevrouw Elke Roex, de heer Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

Blz.

1. Toelichting door de indiener van het verzoekschrift en zijn adviseur 4
2. Vragen van de leden 15
3. Toelichting door mevrouw Ankie Vandekerckhove, kinderrechtencommissaris 16
4. Toelichting door de heer Chris Nestor, medewerker Vlaamse Ombudsdienst 20

DAMES EN HEREN,

Op 25 april 2006 vond in de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie een hoorzitting plaats naar aanleiding van het collectieve verzoekschrift van de heer Marc Van Roosbroeck over pesten in het onderwijs.

De heer Marc Van Roosbroeck, eerste ondertekenaar van een verzoekschrift, werd bijgestaan door de heer Bob van der Meer, psycholoog van het Expertisecentrum voor Veiligheid. Daarnaast werd ook mevrouw Ankie Vandekerckhove, kinderrechtencommissaris, en de heer Chris Nestor, medewerker van de Vlaamse Ombudsdienst, gehoord.

1. Toelichting door de indiener van het verzoekschrift en zijn adviseur

De heer Marc Van Roosbroeck, indiener van het verzoekschrift, voorzitter van de apolitieke actiegroep het 'anti-pest-TEAM-op-school': Het 'anti-pest-TEAM-op-school' is een apolitieke actiegroep. Ik wil het namens deze actiegroep hebben over het toenemend geweld, grensoverschrijdend gedrag, machtsmisbruik en andere wantoestanden op Vlaamse scholen.

Alvorens van wal te steken zouden we eerst een minuut stilte willen vragen voor de zinloze moord op Joe Van Holsbeeck, in het Brusselse Centraal station, een drama dat net zo goed in een school had kunnen plaatsvinden.

Deze brutale roofmoord om een banale mp3-speler deed mij trouwens onmiddellijk terugdenken aan de zinloze moord op Meindert Tjoelker in Nederland, maar ook aan de zinloze moord op adjunct-directeur Hans van Wieren in het Terra College te Den Haag.

Wij hebben met een aantal mensen een lijvige tekst samengesteld, die ik bondig zal samenvatten. Zowel enkele deskundigen als een aantal kroongetuigen hebben ons daarbij geholpen. Het is minder dan vijf voor twaalf. Daarom willen we deze hoorzitting laten aanvangen met enkele korte beeldfragmenten uit interviews op ATV, RTV en VTM. De inhoud van deze interviews laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

Wat nog meer tot de verbeelding spreekt, is het verhaal van Giani, een jongen van twaalf, die door een aantal leerlingen in een lagere school werd belaagd. De ouders hebben een telefoontje gekregen van de school dat er iets gebeurd was met hun zoontje. Het zou allemaal niet zo erg geweest zijn volgens de school. De jongen heeft wel 24 uur in een donkere kamer in het ziekenhuis moeten liggen. Dit incident riep bij mij onmiddellijk herinneringen op aan de leerkracht in de school in Ukkel, die op het hoofd getrapt was door een aantal leerlingen.

Uit mijn lange gesprekken met de ouders is gebleken dat het gaat om een vorm van jaloezie van leeftijdsgenoten. Het geval sleept blijkbaar al lang aan. De school had er weinig belangstelling voor. Zopas vernam ik dat de school plots wel belangstelling vertoont nu het verhaal van Giani niet alleen tweemaal uitgebreid in de pers verscheen, maar aangezien het jonge slachtoffertje ook aanwezig was op de hoorzitting in het Vlaams Parlement.

Onze vraag voor een netoverschrijdende, neutrale en laagdrempelige ombudsdienst voor alle netten van het Vlaams onderwijs is dan ook zeer actueel.

Ik heb enkele foto's en krantenknipsels meegebracht. Ik lees u een fragment voor uit een interview van Dag Allemaal d.d. 7 februari 2006: "Ik ben er absoluut zeker van dat er vandaag of morgen een dode zal vallen op een Vlaamse school. Dat zegt Marc Van Roosbroeck, die een boek schreef over geweld op scholen". Ik meen dat ook. Ik vrees ervoor. De agressie en de onverdraagzaamheid wordt elke dag erger.

Een titel uit een ander krantenartikel luidt: 'Jongens slaan een gehandicapte tiener bijna dood in Antwerpen'. Wij vragen uitdrukkelijk dat er iets gedaan wordt aan het toenemend geweld op scholen.

Een andere titel luidt dan weer: 'Joodse jongen neergestoken op straat'. Dit gebeurde twee jaar geleden op de trappen van de school. Ik breng u in dit verband andermaal het verhaal van Joe Van Holsbeeck in herinnering.

Een andere krantenkop luidt dan weer: 'Scholieren maken video van partijtje afranselen'. Deze krantenkop dateert uit december 2005. Nu doet zich bij ons hetzelfde voor: 'Happy slapping' d.d. 24 maart 2006.

Ik citeer nog de volgende recente krantenkoppen: 'Leerling van dertien wreekt zich met machinepistool', 'Een op zes jongens brengt wapens mee naar school', 'Geweld op school stijgt met een vijfde',

'Meer dan zes klachten per dag over geweld op scholen'. Ik toon u deze krantenartikels en bezorg ze u in bijlage.

In Limburg werd het been van een vijfjarig jongetje overgestampt op de speelplaats. Een jongetje van acht uit Wetteren moest als gevolg van pesterijen op school met hartklachten naar het ziekenhuis.

U kent allen het verhaal van de moeder die in hongerstaking is gegaan, omdat haar zoontje gepest werd. Het jongetje werd in elkaar geramd.

Een ander geval is dat van Jelle Spooren. Zij was tien jaar en werd weggepest. Het probleem is opgelost … omdat het meisje naar een andere school is gegaan.

We willen ook iets doen aan de problematiek en de preventie van zelfdoding bij jongeren. Een twaalfjarige wilde zelfmoord plegen in de klas met het dienstpistool van zijn vader.

Deze zaken spreken voor zich.

Onze apolitieke actiegroep 'Het anti-pest-TEAM-opschool' houdt momenteel een nieuwe grootschalige petitieactie voor een hoorzitting rond de problematiek en de preventie van zelfdoding bij jongeren in de Commissies Welzijn, Volksgezondheid en Onderwijs, Vorming en Jeugd (Zie o.a. 'Met de dood voor ogen' van Bart Demuyttenaere op pagina 134 én zie ook Het Nieuwsblad d.d. 19 januari 2006: 'Elke week plegen twee jongeren zelfmoord'). Als apolitieke actiegroep ijveren wij ervoor dat alle leerkrachten, alle CLB-medewerkers, alle verpleegkundigen, alle politieagenten, … maar ook alle jeugdleiders en jeugdleidsters bij chiro, scouts, … en alle monitoren en monitrices in vakantiecentra of op speelpleinen, kortom iedereen die veel in contact komt met jongeren – de kans moet krijgen, dus absoluut geen verplichting (!) – om op een deskundige wijze een opleiding of een bijscholing te kunnen volgen – die gegeven zou worden door echte deskundigen – in verband met de problematiek en de preventie van zelfdoding bij jongeren: 'Hoe herken je jongeren met suïcidale neigingen en hoe handel ik in dit geval het meest efficiënt?' Ook ijveren wij ervoor dat de problematiek van zelfdoding bij jongeren op de meest deskundige wijze bespreekbaar kan gemaakt worden en het taboe dat rond zelfdoding bij jongeren nog steeds bestaat op de meest deskundige wijze doorbroken wordt.

Al wie ons dossiers bezorgt, moet eerst een schriftelijke verklaring ondertekenen, dat alle verklaringen volledig waar zijn. Vervolgens vragen we harde bewijzen. Zonder deze stukken bestaat het verhaal voor ons niet. We hebben ze echter wel degelijk. En ze zijn verschrikkelijk.

Na deze hoorzitting wil ik besluiten met: wij hebben gedaan wat we moesten doen. We hebben het verteld en gemeld. Ons kan alvast geen schuldig verzuim worden aangewreven. De getuigenissen en de verhalen zijn schrijnend. Ze verdienden dan ook een onderzoek tot op het bot. Nooit zal men kunnen zeggen: "Wir haben es nicht gewusst" of "Het moest uw kind maar eens overkomen …".

We hebben verschillende parlementaire vragen geformuleerd die we hebben doorgestuurd aan alle politieke fracties. We zijn zeer dankbaar dat verschillende politici deze vragen ook effectief gesteld hebben. Vroeg of laat zullen we ernaar moeten teruggrijpen: onder meer d.d. 21 september 2005 (27 vragen onder andere over de Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs, over zelfdoding bij jongeren, maar ook over het verwijderen van asbest door studenten en over radioactief lekkende bliksemafleiders op schoolgebouwen), d.d. 9 maart 2006 over de verwijdering van radioactief lekkende bliksemafleiders op schoolgebouwen naar aanleiding van het artikel in Het Nieuwsblad van 16 februari 2006: 'Lekkende bliksemafleiders dringend uit doofpot halen', maar ook in verband met de oprichting van een secundaire beroepsopleiding voor toekomstige vrachtwagenbestuurders.

Ik ben in het bijzonder Vlaams Parlementslid de heer Luc Martens zeer erkentelijk in verband met zijn vraag om uitleg van 29 september 2005. Op 21 september hebben we een lijst met 27 parlementaire vragen overgemaakt aan alle politieke fracties. Een vraag ging bijvoorbeeld over asbesttoestanden, een andere over de evaluatie van leerkrachten; nog een andere over de werking van de Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs.

We stellen inmiddels een bijzonder zwaar dossier samen met harde bewijzen over het disfunctioneren van deze Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs. De heer Martens heeft in dit kader een vraag om uitleg gesteld aan minister Vandenbroucke op 29 september 2005. De minister laat weten dat hij bereid is om bepaalde individuele gevallen te bekijken, en dat ze hem dus vertrouwelijk mogen worden overgemaakt. Hij merkt op dat hij daarover zelf geen informatie heeft. De heer Martens zegt dat hij

de vraag gesteld heeft omdat hij niet alle zogezegde bewijsstukken zelf kon beoordelen. Hij zegt dat hij alle vertrouwen heeft in het antwoord en dat het aan de klagers is om betere argumenten te formuleren. We zullen dit weldra doen en een stevig dossier met harde bewijzen over het disfunctioneren van deze Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs overmaken.

Wij vragen nu reeds dat men deze beroepsinstantie aan een grondige doorlichting zou willen onderwerpen. Niet de Raad van Beroep op zich, maar wel de wijze waarop de dossiers worden voorbereid en gemanipuleerd. Het is een regelrechte schande.

Ik ben gaan praten met de heer Paul De Knop, met de heer Dirk Van Damme en met de heer Urbain Lavigne. Hen kan rechtstreeks niets verweten worden. Hier is echter dringend onderzoek aangewezen.

We zijn ook bang voor de cao-onderhandelingen in verband met de evaluaties en functiebeschrijvingen van leerkrachten. We zouden een aantal gesprekken mee willen kunnen voeren of opvolgen.

Ik heb vandaag een mail gestuurd naar minister Vanvelthoven. Hij heeft me toegezegd dat hij bereid is om ons te ontvangen, in het kader van de Antipestwet.

Het regent preventieve schorsingen en negatieve evaluatieverslagen in het Gemeenschapsonderwijs. Alle leerkrachten die ook maar een beetje boven het maaiveld uitsteken hebben prijs. Wij zijn op vrijdag de dertiende januari 2006 ontvangen op het kabinet van minister Vandenbroucke. We hadden er een heel constructief onderhoud.

Onze apolitieke actiegroep wijst u bovendien zéér nadrukkelijk op de discriminatie van de evaluaties onvoldoende in het Gemeenschapsonderwijs – alleen binnen het Gemeenschapsonderwijs bestaat het systeem van twee keer onvoldoende betekent eruit! – dit is niet alleen hoogst onrechtvaardig en ondemocratisch – niet alleen omdat deze procedure alleen van toepassing is in het Gemeenschapsonderwijs en niet in de andere onderwijsnetten – maar in het bijzonder omdat het de deur wagenwijd open zet voor bepaalde directeurs en algemeen directeurs die deze procedure op de meest lichtzinnige wijze aangrijpen om af te rekenen met bepaalde leerkrachten die boven het maaiveld uitsteken of die wantoestanden durven aan te kaarten. Leerkrachten worden op die manier niet alleen monddood gemaakt door de directeur, ze zijn bovendien de speelbal van zijn/haar grillen. De harde bewijzen die we in die zin verzameld hebben en de rode draad die doorheen deze verhalen loopt, spreekt boekdelen!

In 85 percent van de scholen loopt alles echter perfect. In 15 percent loopt het echter grondig fout. Helaas zijn er daarbij heel wat scholen uit het Gemeenschapsonderwijs. In het Gemeenschapsonderwijs werd bovendien een verzekeringspolis bestuurdersaansprakelijkheid afgesloten. Ook hierover werd een parlementaire vraag gesteld. Ik heb hierover overleg gepleegd met de heer De Knop. De polis wordt zwaar misbruikt. De polis dient officieel om foutieve aanstellingen te vergoeden. Ik begrijp echter niet dat een leerkracht in dienst zou worden genomen zonder bewijs van goed zedelijk gedrag, of zonder gepast diploma. Een directeur moet deze documenten meteen opvragen. In veel gevallen blijkt dat het meer dan een half jaar kan duren voordat wordt vastgesteld dat iemand geen diploma of geen bewijs gedrag van goed gedrag en zeden heeft. In dat geval worden de weddes teruggevorderd door het departement Onderwijs. Daartoe kan een beroep gedaan worden op de polis. We hebben overleg gepleegd met de juristen van Ethias. Ook zij zijn niet te spreken over het misbruik dat van de polis gemaakt wordt. Ik ben op een zitting van de Raad van State geweest waarbij er op een dag tijd veertien dossier betrekking hadden op het Gemeenschapsonderwijs. Nu blijkt echter dat de polis bestuurdersaansprakelijkheid massaal wordt ge(mis)bruikt door bepaalde directeurs of algemeen directeurs die juridische procedures voeren tegen bepaalde assertieve, mondige of kritische leerkrachten, die zich verzetten tegen de veelvuldig volledig ten onrechte toegekende preventieve schorsing of evaluatie onvoldoende die ze aangesmeerd kregen omdat ze hetzij bepaalde wantoestanden hadden aangeklaagd en/of niet wilden ingaan op 'het advies' van de pestende of zijn macht misbruikende directeur of algemeen directeur om hun ziektedagen op te nemen. Op die manier kunnen zelfs de kosten van gespecialiseerde advocaten in procedures bij de Raad van State gerecupereerd worden door de directeurs en de algemeen directeurs. Machtsmisbruik, fraude en corruptie van het zuiverste soort vieren op deze wijze reeds jarenlang hoogtij … op kosten van de modale belastingbetaler.

Wij vragen concreet om weldra een doorlichting te krijgen van deze kanker, dat wil zeggen, zowel in verband met de misbruiken van de verzekeringspolis bestuurdersaansprakelijkheid als in verband met

het disfunctioneren van de Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs.

We vragen een laagdrempelige ombudsdienst. We willen toestanden zoals bij Giani preventief aanpakken. Op dit ogenblik is er slechts één oplossing: bij een schrijnend verhaal kan ik enkel doorverwijzen naar de kinderrechtencommissaris. Ik dank haar voor de feedback.

Sommigen doen een beroep op personen die het zelf willen gaan oplossen, en die de verhalen naar ongeveer de hele wereld doorsturen. Zij lossen in werkelijkheid niets op en brengen op die wijze de slachtoffers nog meer schade toe.

We willen een laagdrempelige ombudsdienst met de bevoegdheden van de kinderrechtencommissaris. Het kanaal van de kinderrechtencommissaris kan blijven bestaan via de ombudsdienst. We stellen echter vast dat heel weinig ouders op de hoogte zijn van het bestaan en de mogelijkheden van de kinderrechtencommissaris.

We worden ook geconfronteerd met leerkrachten en directeurs die het slachtoffer zijn van grensoverschrijdend gedrag. We kunnen in dat geval echter niets doen.

Daarom zijn we langs geweest bij alle koepels. Telkens hebben we twee vragen gesteld, namelijk wat zij vonden van de idee van een laagdrempelige ombudsdienst en van een parlementaire onderzoekscommissie die een aantal schrijnende dossiers tot op het bot zou onderzoeken.

Op 16 februari waren we ter voorbereiding van deze hoorzitting bij de commissievoorzitter en de commissiesecretaris. Dezelfde dag stond er een artikel in de krant over radioactief lekkende bliksemafleiders die uit de doofpot moeten gehaald worden. Wij beschikken over een dossier waar zoiets in een school, in eigen beheer gebeurd is.

We beschikken over een dossier waarbij leerlingen zonder beschermingsmaatregelen asbest hebben verwijderd. Ik beschik daartoe over bewijzen. Met asbest wordt nochtans het best niet gelachen. We hebben hierover specialisten geraadpleegd. Zij geven aan dat kanker veel te maken heeft met psychologie, maar dat één ding zeker is: wie met asbest in aanraking is gekomen zit met een serieus probleem. Een parlementaire onderzoekscommissie moet zich in deze dossiers vastbijten.

Ik beschik over dossiers waarbij directieleden uit het Gemeenschapsonderwijs verklaringen voortypen om leerkrachten preventief te kunnen schorsen en vervolgens deze verklaringen laten ondertekenen door enkele met de directie sympathiserende ouders. Op basis van deze nepverklaringen of valse getuigenissen worden leerkrachten preventief geschorst.

Ik ben niet alleen aan het werken aan het boek ‘Zelfdoding bij jongeren, hulp verlenen in Vlaanderen en Nederland’, maar ook aan een boek waarin ik alles zal bundelen. Ik hoop echter dat het nooit zo ver zal hoeven te komen. Ik hoop dat eenieder zijn verantwoordelijkheid zal nemen. Ik neem mijn verantwoordelijkheid. Alleen de politiek kan ingrijpen, wij vragen dan ook zonder meer de installatie van een parlementaire onderzoekscommissie die een aantal schrijnende dossiers werkelijk tot op het bot zou kunnen onderzoeken, onder meer door de vermeende daders en de vermeende slachtoffers onder eed te ondervragen. Alleen op die manier kan naar onze bescheiden mening een halt worden toegeroepen aan de kanker van machtsmisbruik en andere wantoestanden waarmee we momenteel geconfronteerd worden. Indien er niet krachtdadig wordt ingegrepen geven we een vrijgeleide aan directeurs en algemeen directeurs die er een sport van maken om hun macht te blijven misbruiken.

We hebben alle politieke fracties om een onderhoud verzocht.

We hebben geen geheimen. We sturen alles door aan iedereen. We zijn bij de bisschop van Gent, bij de vrijzinnige organisaties, bij het Forum der Joodse organisaties, bij diverse oudervereniging en bij talrijke deskundigen (onder andere asbest, radioactieve straling enzovoort) op de koffie geweest. We zijn apolitiek. We hebben geen enkele band met een filosofische overtuiging.

We komen op voor jongeren, leerlingen, studenten, leerkrachten, maar ook voor directeurs die het slachtoffer zijn van grensoverschrijdend gedrag. Mijn coauteur Marc Van Impe zou onmiddellijk verwijzen naar het Oost-Duitsland van jaren geleden. Ik ga nog verder en vergelijk mijn vaststellingen van het laatste jaar met de toestanden in de middeleeuwen. Alle parlementsleden hebben het boek ‘Geweld op Scholen’ van de uitgever gekregen. De voorbeelden zijn

tekenend en het was niet mogelijk om alle gevallen erin op te nemen.

Men spreekt van Amerikaanse toestanden, maar men hoeft zo ver niet te gaan. Ik verwijs naar het Terracollege in Den Haag en naar het geval in Erfurt. In Mechelen heeft een jongen van 14 een klasgenoot wegens een ruzie om een vriendinnetje neergestoken. Die messteek kon even goed een vitaal orgaan geraakt hebben. Het is 5 seconden voor 12, we moeten met zijn allen onze verantwoordelijkheid nemen.

Op het kabinet Vandenbroucke werden onder meer de wantoestanden in de Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs, meer bepaald bij de voorbereiding van de dossiers, aangekaart. Bij die voorbereiding worden essentiële documenten uit het dossier gelicht en andere toegevoegd. Op die manier kan de raad moeilijk objectief oordelen. De voorzitter van de raad wordt bijgestaan door twee leerkrachten uit het Gemeenschapsonderwijs. De uitslag van de stemming is meestal op voorhand bekend 3-0 of 2-1. Het is mogelijk om beroep aan te tekenen bij de Raad van State. Dat vergt moed, jarenlang geduld en veel geld. De leerkracht bijvoorbeeld kan geen gebruik maken van de polis bestuurdersaansprakelijkheid. De strijd van David tegen Goliath wordt duidelijk met ongelijke wapens gestreden: de directeur of algemeen directeur die maar al te vaak de vermeende pestkop is, kan zich dank zij de verzekeringspolis bestuurdersaansprakelijkheid laten vertegenwoordigen door erg gespecialiseerde advocaten zonder dat het hem/haar ook maar één eurocent kost, het vermeende slachtoffer van een kunstmatig gecreëerde preventieve schorsing of van een al te lichtzinnig toegekend evaluatieverslag 'onvoldoende' moet met lede ogen toezien hoe met zijn/haar dossier bovendien op de meest groteske manier wordt geknoeid door stukken weg te laten of toe te voegen. Bovendien dient het slachtoffer zelf op te draaien voor huizenhoge advocatenrekeningen als gevolg van zijn/haar verdediging bij de Raad van State.

Voorts stellen we vast dat een aantal directeurs en inrichtende machten zich in allerlei bochten wringen en nooit iets weten. In het geval van Giani sprak de directeur volgens de ouders van een klein accidentje. In heel wat dossiers stellen wij meermaals zeer ernstige feiten vast.

Een kleine anekdote typeert een deel van het onderwijs. Een alleenverdienende vader van vijf kinderen waarvan bovendien de echtgenote lijdt aan multiple sclerose kreeg de vraag om een solidariteitsbijdrage van 20 euro per kind te betalen. De man in kwestie krijgt desalniettemin een herinneringsbrief. Ik neem contact op met het kabinet Onderwijs, dat bevestigt dat de man de solidariteitsbijdrage niet moet betalen. Ik meld dat aan de man die van de directie het antwoord krijgt: "Al schrijft u een brief aan de koning, u zult het betalen." Samen met de huisvader heb ik een brief naar de koning geschreven maar ook aan minister Vandenbroucke, de heer Lavigne enzovoort. Iedereen bevestigt nogmaals dat de solidariteitsbijdrage niet moet worden betaald. De dag nadien zegt de algemene directeur in de krant dat de solidariteitsbijdrage niet moet betaald worden. Ik bijt me vast in dat dossier en ontdek dat de school een winkel in Lier promoot waar de ouders best een boek kunnen kopen als hun kind jarig is. We hebben dat gemeld, maar dat is maar een klein dossier. Een ander, veel zwaarwichtiger dossier is zonder meer het asbestdossier, het dossier van de radioactieve bliksemafleiders, en het dossier van de georkestreerde petitieacties en andere gelijkaardige dossiers. Helaas, tot op heden steekt iedereen de kop in het zand of kijkt de andere kant op of minimaliseert op de meest verwerpelijke of cynische wijze de zaken zoals het asbestschip in Frankrijk waar volgens de ene bron 1000 ton asbest aanwezig zou zijn en volgens de andere bron maar … 46 ton.

Kortom, we hebben een ronde van Vlaanderen gemaakt waarbij we de koepels maar ook de politieke fracties hebben aangedaan. We hebben gepleit voor de oprichting van een ombudsdienst onder de vleugels van de heer Hubeau. Sommige onderwijskoepels en sommige fracties hadden moeite met een parlementaire onderzoekscommissie, maar dat zou de meest schrijnende dossiers boven brengen.

Ik geef tot slot het voorbeeld van een vermeend geval van schuldig verzuim bij een vermeend dossier van kindermisbruik. Een leerling komt aan een jonge lerares zeggen dat ze misbruikt is door de opa. De leerkracht meldt dat aan de directrice. De directrice praat daar met de algemene directeur over. Die stelt voor om de hele klas een opstel of tekening te laten maken met als titel 'Mijn grootste nachtmerrie'. De tekening en de begeleidende tekst van de leerling in kwestie spreekt boekdelen. Die tekening is trouwens in mijn bezit. De directrice meldt de leerkracht dat de algemene directeur besloten heeft dat de school zich met die privézaken niet zal moeien.

Toen ik de algemene directeur daarover aansprak, vroeg hij waarom ik me moeide. Hij zei dat de school voorheen al eens leerlingen was verloren door zich te moeien in een privéaangelegenheid. Daarop heb

ik me gewend tot de inrichtende macht. Die vroeg dadelijk of het in een bepaalde gemeente was. Dat was niet het geval, dus er zijn nog zulke dossiers.

Ik zal afronden met goed nieuws. Minister Leterme heeft 14 dagen geleden een idee van ministers Baldewijns en Dupont opnieuw gelanceerd, om alle jongeren een bezoek te laten brengen aan het concentratiekamp Auschwitz. We hebben een enquête gedaan in 16 scholen, twee ervan hadden geen tijd of interesse om mee te werken. Uit die enquête is gebleken dat 1924 leerlingen dat een goed idee vonden. Een had erbij geschreven dat de uitstap op een donderdag moest gebeuren. Dan had hij waarschijnlijk een zware lessenrooster. We gaan minister Leterme bovendien ervan op de hoogte brengen dat twee op vijf van de 16-18 jarigen helaas nog nooit in Breendonk of in Mechelen geweest zijn. Ik bezorg jullie een gedetailleerd overzicht van deze enquête die werd afgenomen bij 2621 studenten tussen 16-18 jaar.

Onze eerste doelstelling is de oprichting van een laagdrempelige ombudsdienst met een gratis 0800-nummer onder de bevoegdheid van mevrouw Vandekerckhove of de heer Hubeau. Iedereen moet daar terecht kunnen en de dienst moet kunnen doorverwijzen. De ombudsdienst moet ook zelf onderzoeksdaden kunnen uitvoeren en niet zoals de vzw Limits beperkt zijn. Wanneer de vzw Limits wil bemiddelen in een bepaald dossier en de directie weigert zijn/haar medewerking dan gebeurt er niets … en blijft het slachtoffer in de kou staan.

Een tweede, nog ernstigere doelstelling is dat het parlement spoedig werk maakt van een parlementaire onderzoekscommissie die dossiers tot op het bot kan onderzoeken, desnoods met ondervragingen onder ede. Het mag vanzelfsprekend eveneens een extern auditbureau zijn met verregaande onderzoeksbevoegdheden, what's in a name. Bedoeling is zonder meer dat de meest schrijnende wantoestanden worden onderzocht tot op het bot en dat de slachtoffers zich hetzij medisch kunnen laten behandelen (asbest, radioactieve straling enzovoort) of volledig in eer worden hersteld en vergoed worden voor de geleden schade.

Ondergeschikt willen we zo spoedig mogelijk een doorlichting van de werking van de Raad van Beroep van het Gemeenschapsonderwijs en van de misbruiken die gemaakt worden van de verzekeringspolis bestuurdersaansprakelijkheid.

De heer Bob van der Meer, psycholoog van het Expertisecentrum voor Veiligheid: Mij is gevraagd om een korte verhandeling te houden over pesten en de gevolgen ervan.

Bij pesten ga ik uit van het zondebokfenomeen. Een definitie hiervan is: "Het zondebokfenomeen is de overdracht van vijandigheid op een onschuldig en hulpeloos slachtoffer, wanneer en omdat de eigenlijke bron van frustratie niet aanwezig is of om andere redenen niet kan worden aangevallen". Kort gezegd: men ervaart een crisis, zet dat om in frustratie. De frustratie wordt omgezet in agressie, welke agressie men omzet in geweld tegen een slachtoffer, dat part noch deel heeft aan de oorzaken van het verstoorde evenwicht. Derhalve ontstaat er een verstoord evenwicht, frustratie, agressie, geweld tegen 'de' of 'een' ander. Het zondebokfenomeen is een groepsverschijnsel, een maatschappelijk verschijnsel en een verschijnsel van alle tijden.

Het zondebokfenomeen is in de eerste plaats een groepsverschijnsel, aangetoond bij dier en mens. Bij dieren is het aangetoond bij apen, ratten, kippen en katten. Laten we als voorbeeld de kippen nemen. Als kippen vrij mogen lopen in een ren, is er altijd één kip die tot bloedens toe gepikt wordt. Haalt men het slachtoffer uit de groep, dan wordt een andere kip het slachtoffer. Injecteert men het slachtoffer met hormonale middelen, dan pikt het van zich af en wordt een andere kip slachtoffer.

Bij mensen is het zondebokfenomeen aangetoond in gezinnen, in het leger, bij volwassenen op het werk en in het onderwijs.

In gezinnen bijvoorbeeld wanneer man en vrouw problemen hebben op seksueel gebied en dat niet met elkaar durven of kunnen bespreken of daarvoor niet de hulp van een therapeut inroepen. Dan kunnen zij hun frustratie afreageren op hun kind of op één van hun kinderen.

In het leger uit het zich in geweld en seksueel geweld tussen maten. Marcel Bullinga (1984) schreef het boek 'Het leger maakt een man van je'. Daarin gaf hij talloze voorbeelden van dit soort geweld. Een voorbeeld. Ede, luchtmachtkazerne Ede-West, medio 1982. Een jongen die zich te vrouwelijk gedroeg werd een uur lang in een kist opgesloten. De jongen at letterlijk zijn vingertoppen op van de spanning. Na anderhalve maand in de groep was er niets meer van hem over en hij deed een poging tot zelfdoding. Een

aanklacht wilde hij niet indienen. Hij meende dat het kader hem toch niet zou geloven en hij was bang voor wat de groep met hem zou uithalen als hij aangifte deed.

Bij volwassenen uit het zondebokfenomeen zich in psychische terreur, pesten, seksuele intimidatie of andere ongewenste omgangsvormen. Onderzoek door Leymann (1994) in Zweden toonde aan dat 3,5 percent van volwassenen in de leeftijd tussen 18 en 65 jaar langer dan zes maanden werd gepest. In de tweede plaats leverde zijn onderzoek op dat één op de vier werknemers in een werkzame periode van dertig jaar de kans loopt langer dan zes maanden gepest te worden.

Als men langer dan zes maanden wordt gepest, loopt men een grote kans op het posttraumatisch stresssyndroom. De gevolgen van pesten zijn dan ook de internationaal aanvaarde gevolgen van gijzelnemingen, aanrandingen, verkrachtingen en kapingen. In de tweede plaats is het zondebokfenomeen een maatschappelijk verschijnsel. Voorbeelden hiervan zijn: vrouwenmishandeling, kindermishandeling, seksueel misbruik en seksuele intimidatie.

Vrouwenmishandeling overkomt bij benadering één op de tien Nederlandse vrouwen. Kindermishandeling en seksueel misbruik ook één op de tien. Aan leerlingen in het voortgezet onderwijs in Nederland werd namelijk in een anonieme enquête ook de vraag hiernaar gesteld. De populatie: een miljoen. De resultaten: 90.000 leerlingen gaven aan dat ze fysiek waren mishandeld en 24.000 seksueel misbruikt.

Als we nu afspreken dat één op de tien kinderen en/of volwassenen geweld ervaart, hoeven we geen onderzoek meer te doen en kunnen we de problemen gaan oplossen. Deze problemen zijn gigantisch. Denk hierbij maar eens aan huiselijk geweld. Die gegevens wilt u niet weten en dat hoeft nu ook niet meer. We zeggen gewoon tegen elkaar: één op de tien en spreken met elkaar af dat we geen onderzoek meer gaan doen, maar het probleem of de problemen gaan aanpakken.

Tot slot is het zondebokfenomeen ook een verschijnsel van alle tijden. Voorbeelden hiervan zijn: de heksenvervolging, de Jodenvervolging en de homovervolging. Onlangs kwam een boek uit over de heksenvervolging. Zo'n zestigduizend, voornamelijk vrouwen, werden ervan beticht heks te zijn, die daarop in de meeste gevallen via de brandstapel aan hun eind kwamen. Het aantal slachtoffers van de Jodenvervolging kennen we inmiddels bijna allemaal: ongeveer zes miljoen. En de homovervolging: geen idee, maar waag het niet op school of op de werkvloer voor die seksuele geaardheid uit te komen. Doe je dit wel, dan word je daarvoor in de meeste gevallen afgemaakt.

Het zondebokfenomeen is dus een groepsverschijnsel, aangetoond bij dier en mens. Een maatschappelijk verschijnsel en een verschijnsel van alle tijden. Hoe is dit te verklaren? Daar heeft Girard (1987) een prachtige theorie over. Girard, Fransman, geëmigreerd naar Amerika, bekeerd tot het katholicisme en professor geworden – de volgorde is hierbij overigens niet van belang – schreef een groot aantal boeken. Eén hiervan is 'Le bouc émissaire', de zondebok. In dit boek ontvouwt hij de volgende theorie. In tijden van crisis, die sociaal, economisch of cultureel van aard kan zijn, kijkt de massa, wij dus, niet naar de mogelijke oorzaken van de crisis. Neen, de massa stort zich als een kudde lemmingen op een individu of een groep en stelt die groep of dat individu, verantwoordelijk voor de crisis.

Daarnaast stelt hij dat het zondebokfenomeen of -mechanisme een telkens terugkerend thema is in het Oude en Nieuwe Testament. Als voorbeelden ziet hij Johannes de Doper, Abel, Job, Jona, Mozes en Christus en geeft hij aan dat de boodschap van de evangeliën is: maak je sterk voor de zwakke in de samenleving. Als dat de boodschap is en je zegt je als katholieke of protestant-christelijke school te baseren op het Oude en Nieuwe Testament en je doet daarna verder niets aan de zwakke of zwak gemaakte in de schoolpopulatie, het gepeste kind, dan ben je, heel vriendelijk gezegd, ver verwijderd van je bron.

Gaan we nu over op pesten tussen leerlingen in het onderwijs, opgevat als één van de uitingen van het zondebokfenomeen en gedefinieerd als: "Pesten is het op systematische wijze toepassen van lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld door een of meer leerlingen ten opzichte van meestal een klasgenoot die niet of niet meer in staat is zichzelf te verdedigen". Aldus opgevat is pesten tussen kinderen te vergelijken met kindermishandeling, nu niet van volwassenen ten opzichte van kinderen, maar tussen kinderen onderling.

Evenals bij de hierboven genoemde andere vormen van geweld is ook bij pesten sprake van vijf partijen en van drie psychologische mechanismen. De eerste

partij is de pester, dader of pleger; de tweede partij is het slachtoffer; de derde partij is de zwijgende middengroep die uit vijf subgroepen bestaat. Die subgroepen zijn de leerlingen die meedoen uit angst, de leerlingen die meedoen uit berekening, de leerlingen die niet meedoen, maar ook niet duidelijk stelling nemen, de enkeling die niet ziet wat er speelt en tot slot de enkeling met een hoge status in de groep, die het af en toe voor het slachtoffer opneemt. De vierde partij zijn de leerkrachten en de vijfde partij de ouders van slachtoffers, de ouders van de zwijgende middengroep en de ouders van pesters.

De drie psychologische mechanismen, namelijk de samenzwering om te zwijgen, het omstanderdilemma en de neiging van ons allen het slachtoffer van geweld de schuld of een gedeelte van de schuld te geven, noemen we, maar gaan er in verband met de tijd niet verder op in. Immers, centraal staan de gevolgen van pesten.

Voordat de gevolgen van pesten worden gegeven, wilde ik eerst een aantal manieren vermelden die kinderen gebruiken om andere kinderen te pesten. Voorbeelden van het lichamelijke geweld zijn: slaan, schoppen, spugen, altijd gillen wanneer het slachtoffer de klas binnenkomt, het na schooltijd opwachten en in elkaar slaan of klopjachten op het slachtoffer organiseren. Het slachtoffer is in feite opgejaagd wild, komt laat op school en is als eerste weg, durft zich op een gegeven moment niet meer op straat te begeven en kan als eindresultaat een schoolangst, een schoolfobie, een straatfobie of sociale angst ontwikkelen.

Voorbeelden van het psychische geweld zijn divers. Je kan het niet zo gek bedenken, of kinderen bedenken het. Het eerste voorbeeld. Het gezin van een leerling van klas vijf van het basisonderwijs krijgt erg veel telefoontjes van hijgerige jongens en mannen. Na negen maanden van telefoonterreur komen de ouders van het meisje er achter dat drie klasgenoten van hun dochter de naam van hun dochter plus hun telefoonnummer op internet hebben geplaatst met de toevoeging dat zij "in was voor alle soorten seksuele spelletjes". Gewapend met die informatie gaan de ouders naar de school en vragen aan de directie iets aan de drie klasgenoten te doen. Het antwoord van de directrice was dat ze hier niets aan kon doen omdat het was gebeurd in de vrije tijd van de leerlingen.

Voorbeeld twee. De ouders van een jongen in het voortgezet onderwijs zeggen zich zorgen te maken over hun zoon. Hij neemt 's avonds de fiets en is dan vaak lang weg. Op mijn advies vragen de ouders aan hun zoon of hij wordt gepest. Dat is het geval. In dit gesprek vertelt hij dat hij 's avonds de fiets nam, zijn licht niet aan deed om aangereden te worden om zó van het pesten af te zijn. Voor de jongen wordt direct professionele hulp gezocht en gevonden. Omdat hij weigert te vertellen wie zijn kwelgeesten zijn, geeft de school het advies hem thuis te houden en zelf navraag bij de klas te doen wie de pesters zijn. Dat alles gebeurt vlak voor kerst. De volgende dag krijgt de jongen via zijn gsm'etje de volgende boodschap: "We hopen dat je kerst niet haalt". Die boodschap kreeg hij van zijn pesters die wisten dat hij zelfmoordneigingen had.

Derde voorbeeld. Een jongen in het voortgezet onderwijs wordt gepest en durft het niet aan zijn ouders te vertellen. Hij houdt daarop een dagboek bij. Ook het dagboek kan hij niet meer verdragen. Hij laat het aan zijn moeder lezen. De moeder zegt in een gesprek geschrokken te zijn van het feit dat haar zoon was gepest, maar geschokt te zijn door een zinsnede uit het dagboek. Deze luidde: "25 april. Diederik had vandaag een rare opmerking tegen mij. Hij zei dat ik maar beter zelfmoord kan plegen, want er is toch niemand die me belangrijk vindt".

Vierde en laatste voorbeeld van psychisch geweld: het pesten via de nieuwe media. Schreven leerlingen vroeger een kettingbrief, nu doen ze dat via de computer. Bedreigden zij vroeger klas- en schoolgenoten direct, nu via hatemails. Maakten zij vroeger bezittingen van leeftijdgenoten kapot, nu verzenden zij MSN-bommen en virussen om de computer te laten crashen. We doen over het online pesten heel paniekerig, terwijl het van hetzelfde laken een pak is. Er is wat dat betreft niets nieuws onder de zon. Kinderen van deze tijd maken gebruik van de middelen van deze tijd.

Het enige probleem is dat kinderen lichtjaren voorliggen op ons volwassenen op kennis over en vaardigheden betreffende computergebruik. Maar dat halen we in door hen te vragen ons voor te lichten en wegwijs te maken in de nieuwe media; door leerkrachten en opvoeders te professionaliseren op dit onderwerp; door duidelijke maatregelen te nemen, straffen vast te stellen en toe te passen. In één zin: door beleid te maken op deze vorm van pesten, op het online pesten.

Aan voorbeelden van en oplossingen voor online pesten zouden we de rest van de dag kunnen besteden,

maar we moeten naar de gevolgen kijken. En voordat we dat doen, moeten we ook nog voorbeelden geven van het seksuele geweld tussen leerlingen. Ik laat het hier bij slechts één voorbeeld. Een meisje van, naar later blijkt, twintig jaar, belt me op met de vraag of ze een gesprek met me over pesten kan hebben. Wat ik dan altijd zeg is dat ik wel psycholoog ben, maar geen therapeut en dat ik haar om die reden niet kan en mag helpen. Maar zeg ik altijd, dus ook tegen haar: "Schrijf alles op wat je hebt meegemaakt. Stuur dit naar me op, dan kunnen we altijd nog zien of een gesprek noodzakelijk is".

Twee dagen erna ligt haar brief in de brievenbus. Ze vertelt dat het pesten bij haar in klas 1 van het basisonderwijs begon. Ze werd gepest, geslagen, geschopt en uitgelachen. Omdat ze, zo schrijft ze, niet had geleerd om voor zichzelf op te komen, ging het van kwaad tot erger. In de kleedkamer van het gymnastieklokaal, de leerkracht was de eerste en de laatste vijf minuten niet in de kleedkamer aanwezig, werd ze gedwongen zichzelf te ontkleden. Ze weigerde dat, waarop ze nog harder werd aangepakt. Als ik dan in mijn blootje stond, zo schrijft ze, werd ik bespuugd, uitgelachen en bevoeld, waarna de jongens al gauw volwassen dingen gingen doen. Ik zal u de rest van haar verhaal besparen, maar de brief eindigde met de mededeling dat zij nu onder behandeling stond van een therapeute die gespecialiseerd was in het meervoudig persoonlijkheidssyndroom. Je kunt dus nagaan wat er met dit meisje op seksueel gebied was gebeurd.

Omdat een brief van één meisje over seksueel geweld een incident kan worden genoemd, het volgende. Zonder dat ik ernaar vroeg vertelde een therapeute uit zichzelf dat zij, tijdens haar gesprekken met gepeste kinderen, steeds meer verhalen hoorde van seksueel geweld tussen kinderen.

Nu dan de gevolgen van pesten. Pesten heeft voor leerkrachten geen nadelige gevolgen. Voor de anderen wel.

De gevolgen voor de pester. De kenmerken van pesters zijn: ze pesten. Dat wil zeggen dat ze hun klasgenoten op structurele wijze lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld aandoen. Ze zijn agressief en hebben een positieve houding ten opzichte van geweld, zijn impulsief en hebben een sterke behoefte anderen te domineren. Ze hebben weinig empathisch of invoelend vermogen, zijn fysiek sterk en hebben een gemiddeld genomen positief zelfbeeld. Daarnaast hebben ze een vier keer zo grote kans dan andere kinderen om in het criminele circuit terecht te komen.

In workshops voor gevangenisbewakers zeggen die steevast dat dat de kenmerken zijn van de helft van hun gevangenen, de andere helft zijn slachtoffers van geweld.

Ondanks die alarmerende onderzoeksgegevens, treden scholen nog steeds niet actief tegen pesters op, maar ze geven het slachtoffer de schuld voor het geweld, ook in het geval van Giani. De meest toegepaste oplossingen zijn namelijk nog steeds: het advies aan het slachtoffer voor zichzelf op te komen, zich aan te melden voor een sociale vaardighedentraining of naar een andere klas of school te gaan.

De expliciete of impliciete boodschappen aan de pester zijn: je bent sterker dan je slachtoffer, je slachtoffer is hulpeloos, ga maar door, je gedrag is terecht. Terwijl de boodschappen aan het slachtoffer zijn: je kunt niet voor jezelf opkomen, je treft blaam, je bent schuldig en je bent zelf de oorzaak.

De gedachtegang blijkt ook uit het volgende. Wanneer men ondersteuningsinstellingen vraagt of zij sociale vaardighedentrainingen hebben ontwikkeld voor gepeste kinderen, is het antwoord altijd positief. Wanneer men hen echter de vraag stelt of zij ook sociale vaardighedentrainingen hebben ontwikkeld voor notoire pesters is het antwoord al jaren: "Dat is een goed idee".

Niets doen aan pesters houdt in dat die kinderen, niet gesignaleerd en geholpen, het gevaar lopen in sportvereniging, vervolgopleiding, relatie en werk, hun pestgedrag voort te zetten en het gevaar lopen de latere mishandelaars, misbruikers, pesters op het werk en criminelen te worden.

De gevolgen voor de zwijgende middengroep. Niets doen aan pesten op school heeft ook negatieve gevolgen voor de zwijgende middengroep. Hierdoor ontstaan meelopers, opportunisten en zich schuldig voelende kinderen. Leerlingen die dit meemaken, kunnen leren dat in elke groep slachtoffers zijn of nodig zijn; dat je soms moet meehuilen met de wolven in het bos; dat je bij een geconstateerde gewelddaad beter je mond kunt houden en in ieder geval geen duidelijk stelling moet nemen; dat je je vuile was niet buiten mag hangen; niet mag klikken; de omerta niet mag doorbreken; geen klokkenluider mag zijn of welke term hiervoor ook wordt gebruikt; dat je je

agressie mag omzetten in geweld tegen een mindere in de sociale rangorde; of dat aan pesten, buitensluiten of geweld toch niets te doen is.

Dat betekent niet alleen een zeer grote psychische belasting voor een groot aantal leerlingen, maar betekent ook het instandhouden, met alle mogelijke negatieve gevolgen van dien, van de hiervóór genoemde psychologische mechanismen: de samenzwering om te zwijgen, het omstanderdilemma en de neiging van ons allen het slachtoffer van geweld de schuld of een gedeelte van de schuld te geven, ook wel 'blaming the victim' genoemd. Niets aan deze mechanismen doen, houdt in dat geweld blijft bestaan.

Naar de gevolgen van pesten is bij kinderen nog geen systematisch onderzoek gedaan. Wel zijn er vier indicaties. De eerste is het onderscheid tussen passieve en provocerende zondebokken; de tweede een opsomming van de gevolgen die slachtoffers en ex-slachtoffers van pesten in telefoongesprekken, interviews, e-mails en brieven zelf hebben gemeld; de derde, de drie factoren die zijn aangetoond bij jonge serieverkrachters. De vierde indicatie is de relatie tussen niet-geliefd zijn en andere factoren.

Kinderen die voortdurend zijn gepest, worden passief of provocerend. Ze zijn angstig, onzeker, gevoelig en rustig; gaan, als ze gepest worden, huilen of trekken zich terug. Ze hebben een negatieve kijk op zichzelf en de situatie en ervaren zichzelf als stom en onaantrekkelijk. Ze staan alleen en hebben gewoonlijk geen vriend of vriendin in de klas. De kenmerken van de provocerende zondebok, het minst in aantal, zijn: ze zijn zowel angstig als agressief en vertonen irritant gedrag.

Mijn stelling is dat beide gedragingen 'aangeleerd' zijn, in de zin van reacties op gepest worden. Als het aangeleerd gedrag is, is het ook weer, middels sociale vaardigheidstrainingen, af te leren. Het probleem daarbij echter is dat zowel de passieve als de provocerende zondebokken zich verraden middels hun lichaamstaal, om welke reden ze gespecialiseerde hulp nodig hebben. Gebeurt dat niet, dan lopen de kinderen een grote kans om in andere situaties, vervolgopleiding, relatie, werk, opnieuw slachtoffer te worden, ook wel herhaald slachtofferschap genoemd.

De door slachtoffers van pesten genoemde gevolgen zijn: weinig zelfvertrouwen meer hebben, faalangstig zijn, zich gedienstig menen te moeten gedragen, zich onderworpen gedragen. Voorts zijn er nog relationeel-seksuele problemen, depressie, automutilatie, school- en straatfobie, eetstoornissen en overwegingen of pogingen tot zelfdoding. Ik zeg daarbij dat we pesten als probleem niet moeten dramatiseren. Van de andere kant mogen we het ook niet bagatelliseren.

Een Nederlands voorbeeld. In Lopende Zaken, een tv-programma van de VPRO, komt een ouderechtpaar aan het woord. Zij vertellen dat hun zoon vanaf klas 1 in het basisonderwijs werd gepest. Het team deed er niets aan, waardoor de jongen tijdens zijn gehele basisschoolperiode slachtoffer was. In klas 1 van het voortgezet onderwijs ging het door, waarop de jongen zich, met toestemming van zijn ouders, als leerling aanmeldt bij een andere school in dezelfde gemeente: Velzen/IJmuiden. Daar ging het weer verder. De jongen is vijftien jaar, belt van thuis naar zijn moeder op het werk en vertelt dat het weer is gebeurd. Wat zich op school heeft afgespeeld vertelt hij niet, maar vraagt aan zijn moeder: "Mam, kom alsjeblieft thuis". De moeder komt thuis en ziet dat haar zoon zich verhangen heeft. Er was niets mis met de jongen. Zijn enige problemen waren dat hij voortdurend was gepest; dat niemand het voor hem had opgenomen en dat hij geen andere uitweg zag dan uit het leven te stappen. Er zijn meer voorbeelden te geven, maar daar hebben we nu geen tijd voor.

Jonge serieverkrachters. In een onderzoek werden twee groepen jonge mannelijke zedendelinquenten met elkaar vergeleken. Opvallende overeenkomsten in beide groepen zijn de symbiotische moeder, de vaak afwezige of mishandelende vader en het extreem gepest en buitengesloten zijn door leeftijdgenootjes in de lagere en middelbare schoolperiode. De conclusie van de onderzoekster was als volgt: "In bijna alle gevallen is er al op jonge leeftijd sprake van een negatieve zelfwaardering en van emotionele en sociale eenzaamheid. Het merendeel van de betrokkenen werd niet geaccepteerd door hun doelgroep. Ze werden op sociaal niveau outcasts, genegeerd en gepest. Het samenspel van negatieve gezinsinteracties en de aversieve situatie op school resulteerde in leerproblemen die betrokkenen, sociaal maatschappelijk, tot kansarme individuen maakten. In zekere zin vond er op macroniveau een herhaling plaats van wat er zich in het stamgezin, het microniveau al had voltrokken: de ontmenselijking van een kind door uitstoting en pesten.".

Relaties tussen niet-geliefd zijn en andere factoren. De mate van populariteit van kinderen op school is te meten met behulp van de zogenaamde sociogram-

methode. Hierbij worden slechts twee vragen gesteld: "Met wie ga je om en met wie ga je niet om?".

Met behulp van de uitkomsten op die twee vragen is daarna het sociometrische statustype van elk kind te meten. Dat is de positie die elk kind in de groep klasgenoten inneemt. Hierbij worden vijf typen onderscheiden: populaire, controversiële, gemiddelde, genegeerde en verworpen kinderen. Die laatste kinderen scoren laag op geaccepteerd en hoog op verworpen worden.

Over de relatie tussen niet-geliefdheid en andere factoren het volgende. Bij de helft van de afgewezen kinderen is er sprake van een negatieve zelfperceptie en een lage zelfwaardering. De kinderen uit de verworpen groep voelen zich, in vergelijking met kinderen uit de vier andere groepen, het meest eenzaam. Kinderen uit de genegeerde statusgroep worden als ongelukkig beschreven. Kinderen uit de verworpen statusgroep worden eveneens als ongelukkig beschreven, maar vertonen daarnaast nog een aantal andere negatieve gedragskenmerken.

Die gegevens kennende is het onethisch ouders en kinderen het idee te geven dat populariteit via een vakantiekamp van een week, zoals laatst in een artikel in De Volkskrant te lezen was, te leren zou zijn. En al zou dit lukken, na die week gaan de leerlingen weer terug naar de oude, vertrouwde situatie waar ze weer genegeerd en/of verworpen zullen worden.

Beter zou het zijn de leerkrachten van bovenstaande gegevens op de hoogte te stellen. Elke leerkracht zou – al was het maar – één centrale regel moeten toepassen. Die luidt: op deze school, in deze groep, wordt niemand uitgesloten. Degene die het toch doet, heeft een probleem. En dan de link te leggen naar de maatschappij als geheel en duidelijk maken dat in de maatschappij voortdurend mensen worden buitengesloten. Dan hebben we meteen een concrete invulling voor het normen- en waardendebat dat in Nederland maar niet van de grond komt. De waarde is veiligheid, voor elke leerling een belangrijke waarde en tweede behoefte. En de norm is dan dat bepaald, met elkaar afgesproken, gedrag als buitensluiten, dat grote onveiligheid biedt, om een groot aantal redenen niet meer kan. En dan hebben we het ook over het uitsluitingproces niet alleen van allochtone bevolkingsgroepen, maar ook van sommige mensen, voornamelijk alleenstaande vrouwen met kinderen en Nederlanders van allochtone afkomst, die onder de armoedegrens leven, ook nu weer 10 percent.

Als we geld en energie aan de uitvoering van slechts die ene regel zouden besteden, kunnen we ervoor zorgen dat in ieder geval onze kinderen zich sterk gaan maken voor de zwakke in de samenleving.

De gevolgen voor ouders van gepeste kinderen. In veel gevallen zijn ouders er niet van op de hoogte dat hun kind wordt gepest. In het basisonderwijs vertelt 64 percent van de gepeste kinderen, 220.000, niet aan hun ouders dat ze worden gepest. In het voortgezet onderwijs is dat 90 percent. Dus praktisch niemand vertelt het. Vertellen hun kinderen het aan hun ouders dat het hun overkomt, dan vragen zij direct de school daarover niet in te lichten, bang als ze zijn dat ze door het te vertellen nog erger worden gepakt. En vertellen de ouders het aan school, dan geraken zij in veel gevallen in een strijd met de school, welke strijd de ouders in bijna alle gevallen verliezen. Dat zijn complete rampen. Je kind is je achilleshiel, je wilt dat je kind gelukkig is, daar heb je alles of bijna alles voor over. Je ziet je kind steeds ongelukkiger worden, maar kan niets doen. Iets ergers kan ik mij niet voorstellen, maar het is de praktijk van iedere dag.

Een aanpak. Bij pesten tussen kinderen is, zoals gezegd, altijd sprake van vijf partijen en van drie psychologische mechanismen. Daarvan is ook sprake bij elke andere vorm van geweld, zoals bij pesten op het werk, geweld binnen het gezin, geweld binnen relaties, vrouwenmishandeling, kindermishandeling, seksueel misbruik, seksuele intimidatie, Jodenvervolging, homovervolging en heksenvervolging.

Pesten tussen kinderen is daarnaast – qua ontstaan, partijen, mechanismen en gevolgen – vergelijkbaar met elke andere hiervóór genoemde vorm van geweld.

Het eerder genoemde Nederlandse onderzoek naar pesten en gepest worden toonde aan dat één op de vijf kinderen in het basisonderwijs en één op de zes kinderen in het voortgezet onderwijs aangaf te pesten. Noors onderzoek, zoals ook eerder genoemd, maakte duidelijk dat notoire pesters een vier keer zo grote kans lopen dan andere kinderen in het criminele circuit terecht te komen. Een goede manier van criminaliteitspreventie, waardoor veel geld kan worden bespaard, zou kunnen zijn: een vroegtijdige signalering van pesters en verplichte hulp aan notoire pesters.

Als zij worden gesignaleerd betekent het, nog afgezien van de ellende die zij met hun gedrag veroorzaken,

een gigantische besparing van geld. Elk pestgeval op het werk kost een bedrijf of organisatie op jaarbasis een bedrag tussen de 12.500 en 45.000 euro en dan hebben we het nog niet eens gehad over de kosten van therapeutische hulp aan de ex-slachtoffers ervan. Daarnaast kost elk verkeerd aangepakt pestprobleem tussen leerlingen op school de maatschappij bij benadering 50.000 euro en dan hebben we het in dat geval ook nog niet eens gehad over de kosten voor therapeutische hulp aan ex-slachtoffers ervan.

Als we zoveel ellende kunnen voorkomen en zoveel geld kunnen besparen, rijst de vraag wat ons ervan weerhoudt om het probleem bij de wortel aan te pakken, middels een structurele aanpak van de pestproblematiek van leerlingen op scholen, om op die manier andere en latere vormen van geweld te voorkomen, zoals daar zijn kindermishandeling, seksueel misbruik enzovoort.

Mijn antwoord is dat het de maatschappij werkelijk niet interesseert op welke wijze kinderen en volwassenen met elkaar omgaan. We doen wel alsof we geïnteresseerd zijn, maar het is een spelletje, een spelletje waarbij het doel is geen oplossingen te bedenken, maar geld rond te pompen, in ieder geval in Nederland. Op het moment namelijk dat oplossingen worden bedacht en toegepast, hebben ondersteuningsinstellingen die te pas en te onpas alle mogelijke projecten bedenken geen werk meer. Corruptie dus, in Nederland.

En degene die dit doorheeft en het spelletje niet meespeelt omdat de problemen, in het belang van ons allen, moeten worden opgelost, wordt niet ingeschakeld, wat in mijn geval ook is gebeurd.

Daarom mijn verzoek aan het Vlaams Parlement. Neemt u alsjeblieft Marc Van Roosbroeck serieus. Hij is van het zuiverste water. Hij doorziet de zaken en heeft weet van ongerechtigheden en machtsmisbruik. Zorg dat wat hij voorstelt zijn beslag krijgt. Niet alleen hij verdient het, maar bovenal de slachtoffers voor wie hij het opneemt.

Als u dat doet, hoop ik dat eenieder van u hetzelfde compliment krijgt als ik een keer heb gehad. Na een lezing kwam een jonge vrouw op me af. Ze vertelde dat ze op school gruwelijk was gepest en om die reden op een gegeven moment een einde aan haar leven had willen maken. Ze had het niet gedaan omdat ze mij in een televisie-interview had horen vertellen dat slachtoffers van pesten zelf geen schuld hebben. Dit is het mooiste compliment dat ik ooit heb gehad. Meer complimenten heb ik niet nodig. Alleen al door die opmerking heeft mijn leven zin gehad. Ik ben ervan overtuigd dat alle slachtoffers u ontzettend dankbaar zullen zijn als u de juiste beslissingen neemt.

2. Vragen van de leden

Mevrouw Kathleen Helsen: Hoe ziet de laatste spreker de structurele aanpak op school concreet? In nogal wat scholen zijn er al programma's. In het kader van leefsleutels bijvoorbeeld wordt er met leerlingen gewerkt rond pestgedrag op school. Ook de CLB's besteden aandacht aan en begeleiden leerlingen die gepest worden. Er zijn CLB's die sociale vaardigheidstraining aanbieden, zowel voor leerlingen die pesten, als leerlingen die gepest worden. Wat kan er nog meer gebeuren? Wat denkt de heer van der Meer over de doelstellingen van de heer Van Roosbroeck?

De heer Jef Tavernier: Een structurele aanpak voorkomt curatieve maatregelen. De heer Van Roosbroeck stelt de oprichting van een ombudsdienst en een parlementaire onderzoekscommissie voor. Dat zijn curatieve maatregelen, dat heeft niet te maken met preventie. Er zijn een aantal maatregelen, maar een aantal scholen maakt te weinig gebruik van de instrumenten en neemt bepaalde klachten niet serieus. Daarvoor is er eerder een mentaliteitswijziging nodig. Hoe ziet de spreker dat?

De heer Bob van der Meer: Curatieve en preventieve maatregelen sluiten elkaar niet uit. Een klachtencommissie, een vertrouwenspersoon, een klachtenprocedure blijven noodzakelijk. Ik heb een boekje geschreven 'School en geweld, oorzaken en aanpak' en daarin geef ik een verklaringsmodel van geweld met zowel de preventieve als de curatieve aanpak, de vertrouwenspersoon als de klachtencommissie.

Wegens inertie bij de politieke wereld, vroeg de Oudervereniging Nederland in 1993 een actie om pesten in Nederland goed aan te pakken. In de brochure legde ik een vijfsporenaanpak van pesten uit. De aanpak is niet onderzocht totdat het TNO in 2005 onderzoek heeft gedaan naar pesten en gepest worden en de aanpak ervan. TNO doet allerlei voorstellen die ik al in 1993 heb bedacht.

Toen in 1988 mijn eerste boek 'De zondebok in de klas' verscheen, heb ik ook gezegd dat er eerst inzicht moet zijn in de groepsdynamische processen. Ik heb

ook in de landelijke campagne tegen pesten gevraagd om het probleem structureel en niet projectmatig aan te pakken. Dat advies is niet gevolgd, want elk instituut is sociale vaardigheidstrainingen aan kinderen gaan geven.

In 1997 is er onderzoek gedaan naar de zogenaamde pestinterventieprogramma's door Adhemar Kalverboer van de universiteit Groningen. Daarin is aangetoond dat de projecten geen effect hebben gehad. Dat is frustrerend.

Er zijn ook gevallen van scholen die aandacht hebben besteed aan pesten, waarna het pesten erger geworden is. De oplossing is nochtans eenvoudig. Geef aan leerlingen de mogelijkheid om regels met elkaar af te spreken. Ik heb dat uitgetest in scholen met een volledige allochtone populatie. Nu heb ik, betaald door de gemeente Amsterdam, een project met drie scholen onder de titel 'Normen en waarden in intercultureel perspectief'. We beginnen bij pesten maar willen ook iets doen aan homohaat, discriminatie enzovoort.

Zowel Marc Van Roosbroeck als ikzelf worden geconfronteerd met radeloze ouders. We zouden zo graag ernstig genomen worden. De ondersteuningsinstellingen varen wel bij al die versnipperde projecten. Ik kreeg een mail van een katholieke plattelandsschool die al enkele jaren met een pestprobleem kampt. Er waren tal van organisaties langs geweest om een oplossing uit te werken, maar niets hielp. Nu wil de directeur zijn team warm krijgen voor mijn aanpak. Ik zit niet verlegen om het werk maar denk aan de ouders en de kinderen. Op onze niet-gesubsidieerde website – de corruptie, weet u wel – zijn er jaarlijks een miljoen hits, ook uit Vlaanderen. Het is nochtans niet zo'n geweldig verzorgde site. We willen gewoon helpen en de oplossingen bestaan. Het is ergerlijk dat ze niet toegepast worden. In Nederland wordt er 800.000 euro aan het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum gegeven. Die maken er producten mee die kant noch wal raken.

3. Toelichting door mevrouw Ankie Vandekerckhove, kinderrechtencommissaris

Mevrouw Ankie Vandekerckhove, kinderrechtencommissaris**:** Ik verwijs naar een hoorzitting van een aantal jaren geleden over hetzelfde thema. Ik vrees dat ik in herhaling zal vallen. Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt de blijvende en doorgedreven aandacht voor dit probleem in het onderwijs. Er zijn al heel veel aspecten behandeld, maar mijn bijdrage focust op het pestprobleem. Ik wil niet overschatten maar zeker ook niet onderschatten.

De school is een leefgemeenschap met een mix van kinderen, jongeren en volwassenen met soms de meest uiteenlopende interesses en eigenschappen. Vooral de leerlingen hebben niet gekozen om met die mensen het grootste deel van hun wakkere leven door te brengen. Op zich is dat niet de meest ideale leef- en leeromgeving. Om dat draaglijk en, zo enigszins mogelijk, aangenaam te maken, zijn inderdaad afspraken nodig. Ik ben blij dat de heer Van der Meer geëindigd is met de oproep de leerlingen daarbij te betrekken. Dat zal weinigen in de zaal verwonderen.

Naast het feit dat kinderen op een relatief gedwongen manier uitgedaagd worden om samen school te maken, is het zo dat kinderen en jongeren eigen omgangsmanieren hebben waar wij als volwassenen soms raar van op kijken maar die daarom niet abnormaal of erger nog antisociaal hoeven te zijn. Ze gaan los en open met elkaar om en kunnen daardoor redelijk agressief, verbaal of anders, of kwetsend zijn. Een Franse documentaire toont een kleuterspeelplaats zonder toezicht. De gedragingen van zeer jonge peuters en kleuters zijn soms ontluisterend en ontnuchterend. Dat is daarom niet allemaal abnormaal. Mensen zijn geen engeltjes en dat hoeft trouwens niet altijd.

De grens tussen plagen en pesten is sowieso dun, ook al omdat de draagkracht van elk kind verschilt. Wat de ene aankan, is voor de andere zeer kwetsend. Plagen is niet altijd leuk, maar maakt deel uit van normale aanvaarde omgangsvormen. Het verziekt de verhouding onder gelijkwaardigen daarom niet. Pesten is anders, maar ik wil waarschuwen tegen begripsverwarring. Pesten kan ook niet altijd op eenzelfde lijn geplaatst worden als agressie. Pesten is een vorm van agressie. Bij fysiek geweld moet echter in bepaalde gevallen de strafwet spelen. Dan gaat het over slagen en verwondingen en niet altijd over een pestprobleem.

Pesten gaat voorbij het aanvaardbare. Er zijn ook minder merkbare, subtielere vormen van pesten waar al te vaak te weinig mee gebeurt. In de commissie werd al voldoende op het verschil ingegaan. Eigen aan pesten is het intentionele, het voortdurende, het fysieke en/of geestelijk bedreigende en het ontredderende. Dat is niet zo in alle vormen van geweld. Eigen aan pesten is ook de verhouding, die verschuift van

een relatie tussen gelijkwaardigen tot een relatie tussen een machthebber en een machteloze. Bij pesten wordt een slachtoffer intentioneel uitgezocht om er macht over te krijgen, macht die de pester eigenlijk niet bezit, maar wel verwerft.

De overigen kijken toe en zwijgen, vaak vanuit de terechte schrik om zelf het volgende slachtoffer te zijn. De zwijgende meerderheid speelt wel een belangrijke rol in het pestprobleem. De gevolgen zijn voldoende verklaard.

Als we geweld toelaten in de samenleving, is het te idealistisch te denken dat scholen van dat soort fenomenen kunnen worden gevrijwaard. Scholen en de overheid hebben de plicht om te zorgen voor het welbevinden en de optimale ontwikkeling van elke leerling. We mogen dan ook wel degelijk appel doen op de verantwoordelijkheid van de school. Tekenend in deze context is dat er voor volwassenen een wet is tegen pesten op het werk terwijl dat nog niet het geval is voor leerlingen. Nochtans is de schoolomgeving hun werkomgeving. De aanpak is daar echter vrijblijvender.

Het beste dat een school kan doen is het pesten zoveel mogelijk voorkomen. Ook in het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind zijn er verschillende artikelen die de school – die zich net als de overheid moet houden aan het verdrag – rechtstreeks aanspreken al is het maar door het centraal stellen van het belang van elk kind en de opdracht elk kind te beschermen tegen alle mogelijke vormen van geweld. In artikel 28, 2, staat dat de wijze van handhaving van discipline op school verenigbaar moet zijn met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming met de principes van het verdrag. Artikel 29 somt een aantal doelstellingen van onderwijs op waaronder op individueel niveau de zo groot mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, de talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind en op maatschappelijk niveau het bijbrengen van eerbied voor mensenrechten, voor diverse culturen en waarden, voor vrede, verdraagzaamheid, vriendschap enzovoort. Dat bewijst dat de school wel degelijk verantwoordelijk is voor preventieve en curatieve acties.

Leerkrachten moeten zich ook bewust zijn van hun voorbeeldrol. Als zij door hun gedrag tonen dat luisterbereidheid, samenwerken en vertrouwen geven belangrijk zijn, zal dat sneller door hun leerlingen onderling overgenomen worden. Niet enkel het klasniveau is belangrijk, ook de school moet expliciet tegen pesten opkomen. De school moet daarvoor een beleid uittekenen.

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt niet echt veel klachten over pesten. Ik verwijs naar onze uiteenzetting van februari 2004, maar we willen toch aandacht vragen voor het feit dat leerlingen niet enkel door medeleerlingen gepest worden. We krijgen evenveel of soms meer klachten van leerlingen die door leerkrachten gepest worden. Ze zitten in een nog kwetsbaardere positie en de vrees voor represailles als ze het melden, is nog groter.

We hebben ook vastgesteld dat de vormen van pestgedrag voortdurend veranderen. Volwassenen zijn dikwijls de laatsten om die nieuwe vormen te kennen. We halen meldingen aan over steaming en cyberpesten. De studie van het viWTA over cyberpesten wordt deze week in de commissie Jeugd behandeld.

Inzake aantallen lijken de meldingen over pesten bij het Kinderrechtencommissariaat mee te vallen, maar dat is misleidend voor de omvang van het probleem. Heel veel gepeste leerlingen zoeken eerder contact met de Kinder- en Jongerentelefoon, met het CLB, met de JAC's, dus met de eigenlijke hulpverlening. Een ombudsdienst is immers geen hulpverleningsdienst. Uit een vroeger onderzoek van het Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies is trouwens gebleken dat van een grote, ad random gekozen leerlingenpopulatie, toch 8 percent zei dat de leerkracht hen belachelijk maakt waar anderen bij zijn. Dat is ook een vorm van pesten.

De laatste twee jaar merkt het Kinderrechtencommissariaat een evolutie in het soort meldingen. Vroeger waren veel melders anoniem en wilden ze dat het Kinderrechtencommissariaat niets deed uit schrik voor represailles. Nu stellen we vast dat melders toch willen dat er iets gebeurt, ze zijn bereid de consequenties van die beslissing te dragen. Ze vragen ook aan het Kinderrechtencommissariaat meer en meer om op te treden.

Er wordt geklaagd dat scholen hetzij inadequaat hetzij niet optreden tegen pestgedrag. Het slachtoffer krijgt dikwijls de bal teruggekaatst. Er wordt hem aangeraden een assertiviteitscursus of een therapie te volgen. Soms wordt het CLB overgeslagen, of wil het CLB dat jaar geen werk maken van het probleem. Dat zijn ernstige klachten. De school legt zo

alle verantwoordelijkheid bij de leerling die om hulp vraagt.

De ombudswerker kan de inspanningen van de school om het pestprobleem aan te pakken, onderzoeken. Het onderzoek naar het individuele pestgedrag is moeilijker omdat pestgedrag weinig tastbaar is en de feitelijke context bijna niet te bewijzen is. Vaak is het woord tegen woord. Er zijn wel stille getuigen die niet kunnen of durven bijdragen tot het verzamelen van het bewijsmateriaal. We betrekken het CLB van de school er steeds bij.

Ik geef een paar voorbeelden. Amber van 12 jaar laat ons weten: "Een paar weken geleden deed ik een zelfmoordpoging omdat ik op school voortdurend gepest wordt. Zelfs nu nog zegt de directeur dat ik me moet laten begeleiden en dat het dan wel opgelost zal geraken. Ik ben al een jaar in begeleiding en op school blijft alles hetzelfde." Veerle van 14 komt op voor haar vriendin die op school zwaar wordt gepest maar ook daar zegt de directie dat er niets aan de hand is en ook zij is in begeleiding bij een psycholoog. Die heeft vorige maand contact opgenomen met de directeur en het CLB om erop aan te dringen de klacht ernstig te nemen. Er is nog altijd niets gebeurd.

Een moeder van Kobe van 11 jaar meldt ons: "Mijn zoon wordt al jaren gepest op school. Nu hebben twee leerlingen een website ontworpen waarop ze mijn zoon beledigen en belachelijk maken. De directeur doet niets en de politie heeft bevestigd dat de school weinig doet om pesten op school te voorkomen." Mario van 15 jaar zegt: "Al maanden word ik binnen en buiten de school gepest door dezelfde leerlingen. Ze trekken aan mijn kledij, stelen spullen uit mijn boekentas en bedreigen de vrienden die nog met mij omgaan. Na schooltijd wachten ze me op in de straat en daar gaat het verder. Ik kan het niet meer aan en weet niet waar ik geholpen kan worden." Er zijn allicht helaas nog honderden dergelijke verhalen.

Onder pesterijen door leerkrachten verstaan we elk onaanvaardbaar gedrag tegenover leerlingen buiten de context van een sanctie of een straf. Het gaat om uitlachen, intimideren, lichamelijk geweld, vernederingen, bedreigingen, discriminatie en denigreren van leerlingen. Het onderzoek naar die klachten is nog delicater. De melders zijn bang dat de situatie van de leerling nog zal verslechten en geloven nog amper dat er oplossingen mogelijk zijn omdat hun eigen pogingen in de school vaak op niets uitliepen. De melders krijgen ook vaak het gevoel dat schooldirecties het probleem minimaliseren. Ze komen opnieuw terecht in een situatie van woord tegen woord.

Belangrijk bij dat pestgedrag door leerkrachten is dat de sowieso negatieve gevolgen van pesten vergroot worden. De leerling staat nog machtelozer tegenover de volwassen gezagsdrager. De drempel om erover te praten is nog groter. Het risico niet geloofd te worden, ook door de ouders, is ook groter. De kans dat de leerkracht aangepakt wordt, lijkt kleiner. De bewijslast is vaak nog moeilijker. De leerling kan onmogelijk ooit nog voldoende weerbaar zijn tegenover de leerkracht. Er is meer angst voor represailles. De motivatie en vervolgens ook de resultaten van de leerling verminderen. De feiten worden vaker ontkend of geminimaliseerd.

Opnieuw geef ik een paar voorbeelden van meldingen. Hannelore van 11 jaar meldt: "Iedereen moest een spreekbeurt houden voor de klas. Toen ik aan de beurt was, geraakte ik in paniek. Ik ben nogal verlegen en de meeste kinderen in de klas pesten me daarmee en lachen me daarmee uit. Omdat ik niet durfde beginnen, moest ik van de meester op een stoel gaan staan zodat iedereen me kon zien. Ik begon hevig te huilen en de meester lachte me gewoon uit." Een moeder van een jongetje van 7 jaar stelt: "Onze zoon krijgt elke dag kwetsende opmerkingen van zijn juf. Als hij iets trager werkt of een fout maakt, is hij dom of idioot. Als hij iets niet begrijpt, weigert zij het hem opnieuw uit te leggen, bij andere leerlingen doet ze dat wel. Mijn zoon komt elke dag wenend thuis." Een CLB-medewerker meldt het volgende: "Bijna elke week krijgen we op onze dienst klachten over het functioneren van een leerkracht. De verhalen van ouders en leerlingen gaan over grensoverschrijdend gedrag, gaande van beledigingen tot serieus lichamelijk geweld. We hebben de directie gealarmeerd maar die doet niets. Zelf kunnen we verder geen actie ondernemen tegenover de leerkracht." Ook een leerkracht uit het basisonderwijs meldt dat een collega-leerkracht leerlingen vernedert en mishandelt en dat het door de directie al jaren wordt gedoogd. Een aantal leerkrachten vond dat de limiet bereikt was. Ze hebben geklaagd bij de inrichtende macht, maar die wil geen tuchtprocedure opstarten wegens gebrek aan bewijzen. Noch ouders, noch leerlingen durven te getuigen. Opnieuw kunnen we nog een tijdje doorgaan.

Ook de cijfers van de kinder- en jongerentelefoon spreken voor zich. Meer dan 700 oproepen per jaar gaan over dit probleem.

Het probleem is voldoende omschreven. De vraag is met welke strategieën het het best kan worden aangepakt.

Een kant en klare oplossing is niet voorhanden. We zijn wel tot enkele inzichten gekomen.

Het vertrekpunt van elke aanpak is de zorgplicht van elke school om in te staan voor de emotionele en fysieke veiligheid en de optimale ontwikkeling van elke leerling. Een degelijke aanpak omvat zowel preventieve als curatieve elementen. Het gezinsmilieu is van groot belang.

Enkel een aanpak in samenspraak met leerlingen, ouders en schoolactoren heeft kans op slagen. Op het vlak van preventie is een positief schoolklimaat van belang. Een pestprobleem zal zich daar minder vlug ontwikkelen, en er zal sneller en adequater gereageerd kunnen worden.

Uit onderzoek zou blijken dat pestscholen vaker scholen zijn met een strikt regime, met een competitief karakter, met vooral aandacht voor sterkere leerlingen, met een strikte discipline, met minder communicatie en hartelijke contacten en met minder ruimte voor inbreng van de leerlingen.

De volgende aanbevelingen op schoolniveau worden vermeld. Een gedragscode opstellen waarin de veroordeling van pesten uitdrukkelijk vastgesteld wordt. De leerlingen erkennen in hun mogelijkheden om ook een rol te spelen bij de aanpak van het pestprobleem. Oplossingen uitwerken op lange termijn en in een structurele context, eerder dan projectmatig werken. Als leerkracht en ouder het goede voorbeeld geven. Aandacht besteden aan groepswerking. De nadruk leggen op het gedrag en niet de persoon van dader en slachtoffer.

Loutere bestraffing haalt weinig uit, tenzij het pestgedrag uitgaat van leerkrachten. In dat geval zijn tuchtsancties aangewezen, zoals tijdelijke en definitieve schorsing en een verandering van werksituatie en functie. Er worden nog steeds positieve evaluaties gegeven aan leerkrachten die zich te buiten zijn gegaan aan grensoverschrijdend gedrag.

In scholen die vooral kiezen voor een bestraffende aanpak stopt het pestgedrag niet. Op het einde van de rit verandert de gepeste leerling doorgaans van school.

Ik wil de aandacht vestigen op de strategie van ‘no blame’. Deze aanpak is gericht op een positieve gedragswijziging binnen de school. De school zelf gaat aan de slag, met alle betrokkenen: leerlingen, leerkrachten, ouders en directie. Er wordt ook buiten het kader van het pestprobleem samengewerkt. De nadruk ligt op onderling overleg. Pesten en andere vormen van geweld worden uitdrukkelijk als ongewenst aangemerkt. Er wordt de nadruk gelegd op hulp aan zowel het slachtoffer als de dader. Er wordt gewerkt aan leerprocessen, eerder dan dat ad hoc wordt gewerkt aan concrete pestgevallen. Ik zal een tekst ter beschikking stellen met getuigenissen waaruit blijkt dat de no blame-methode effectief zou werken. Op de website van no blame in Nederland wordt verwezen naar een onderzoek in Engeland, waar 90 percent van de scholen die werken met no blame minder pestgedrag vaststellen.

Het lijkt dus de moeite te zijn om deze methode verder te verspreiden. Eerder dan schuldigen te zoeken, wordt er gewerkt aan attitudes. Deze methode werkt dus op langere termijn. Wij zijn er bijzonder door gecharmeerd.

Voor zwaardere gevallen zien we heil in de HERGO (Herstelgericht Groepsgedrag)-projecten, die gegroeid zijn uit de jeugdbeschermingspraktijk. Deze projecten blijken positieve resultaten te hebben in de jeugdbescherming, zoals vanmorgen gebleken is op een studiedag.

Het opstellen van een leerlingenstatuut is van groot belang. De rechten en verantwoordelijkheden van leerlingen die voortvloeien uit het IVRK worden er proactief in vertaald naar de schoolcontext. Anderzijds wordt duidelijk gemaakt wat de procedures zijn, indien een pestprobleem reeds gerezen is. Het is van belang dat leerlingen weten waar ze precies terecht kunnen met het pestprobleem.

Doorgedreven campagnes en voorlichting over de ernst van het probleem zijn aangewezen. Er moet worden aangetoond dat het niet gaat om gedrag dat enigszins vervelend is, maar wel om problematisch gedrag. Er moet informatie worden verschaft over de bestaande klachtenlijnen.

De vorming van leerkrachten, directies en ander schoolpersoneel is van groot belang. Daarbij moet erop gewezen worden wat pesten is en wat nieuwe vormen van pesten zijn.

De rol van de inspectie mag niet onderschat worden. In sommige scholen is er zelfs nog geen pestplan. De inspectie moet daar bij de doorlichting aandacht aan besteden.

In het verzoekschrift staan nogal wat elementen die buiten de bevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat vallen. Een specifieke themagebonden ombudsdienst lijkt ons niet de meest aangewezen oplossing te zijn. Er bestaan nu al zoveel ombudsdiensten dat er binnenkort mogelijk een ombudsdienst voor de ombudsdiensten nodig zal zijn.

Wij zien wel heil in een versterking en het beter bekend maken van de bestaande kanalen. Voor wat betreft de concrete invulling van de ombudsdienst rijzen er problemen met de bevoegdheid en met het concept 'ombudswerking'. 'Ombuds' gaat altijd over bemiddelen en adviseren, niet over interveniëren of beslissingen nemen in de plaats van anderen. Een ombudsdienst richt zich bovendien op de relatie tussen burger en overheid. Het Kinderrechtencommissariaat is meer dan een ombudsdienst.

Van een ombudsdienst kan niet verwacht worden dat hij met beslissende stem zou tussenkomen in privaatrechtelijke verhoudingen.

Uit de gewenste teamsamenstelling blijkt bovendien dat men eigenlijk een hulpverlenende instantie wenst op te richten. Ik heb er geen probleem mee om mee te overleggen over de behoefte aan specifieke hulp bij pesten. Het ombudsconcept verschilt echter van dat van hulpverlening.

Het parlement moet zelf de opportuniteit van de oprichting van een parlementaire onderzoekscommissie beoordelen. Ik ben alleen bang dat ook daar wel eens gelogen wordt. Denk maar aan de commissie-Dutroux. Er is dus geen garantie om tot de waarheid te komen.

Voor de extreme gevallen die worden aangeklaagd, zoals de asbestproblemen, bestaan er regels, zoals ARAB, en rechtbanken om in te grijpen waar nodig.

Ik herinner me een Deens geval waarbij een schoolgebouw dermate ongezond was, dat leerkrachten niet langer dan twee uur per dag aanwezig mochten zijn in de scholen. De leerlingen, die zelf geen vakbond hebben, moesten er wel de hele dag aanwezig zijn. Dit soort zaken moet aangeklaagd worden, maar daarvoor zijn er rechtbanken.

We ondersteunen de vraag om aandacht voor pestproblemen en de gevolgen ervan. Zelfdoding bij jongeren is inderdaad alarmerend. Het recente boek van Bart Demyttenaere toont dit aan. Minister Vervotte heeft in dit kader in het raam van de integrale jeugdhulp reeds aangegeven dat ze hiervan een aandachtspunt wil maken. Ik wacht op haar plannen.

Het onderdeel over het ronselen van een solidariteitsbijdrage was mij niet geheel duidelijk. Ik vind het problematisch wanneer kassen van welke soort ook, op niet verplichte wijze op school samengebracht worden om bijvoorbeeld kansarme leerlingen te kunnen doen meegaan op schoolreis. Dit is wel goed bedoeld, maar de overheid moet het decretaal en verdragsrechtelijk gewaarborgd recht op kosteloos onderwijs garanderen. Een en ander mag niet afhangen van de goede wil van de ouders. De overheid moet ervoor zorgen dat scholen zich niet te buiten gaan aan uitspattingen, waarbij bepaalde kinderen de facto worden uitgesloten van schoolreisjes.

We steunen de oproep tegen racistisch en antisemitisch geweld. Het is echter moeilijk om aan te geven wat de juiste reactie moet zijn. Er bestaan strafwetten die moeten toegepast worden. Racisme en discriminatie zijn niet alleen ongewenst, maar ook strafbaar. Het parket en de politie moeten daarbij hun verantwoordelijkheid opnemen.

We zijn het ermee eens dat er beleidsaandacht noodzakelijk is voor pestgedrag. Er moet blijvend geïnvesteerd worden in vorming, voorlichting en aanpak. Er moet vooral gewerkt worden aan de ontwikkeling van een methodologie. Daarbij moet de voorkeur worden gegeven aan een bemiddelende, eerder dan aan een bestraffende aanpak. Er dient geen afzonderlijke themagebonden ombudsdienst te worden opgericht. De commissie leerlingenrechten zou in dit kader wel een rol kunnen spelen. Daartoe moeten haar bevoegdheden worden uitgebreid.

4. Toelichting door de heer Chris Nestor, medewerker Vlaamse Ombudsdienst

De heer Chris Nestor, Vlaamse Ombudsdienst: Ik wil eerst de heer Bernard Hubeau, Vlaams Ombudsman, verontschuldigen die hier vanmiddag niet aanwezig kon zijn.

Ik wens ten eerste in te gaan op de vraag wat een ombudsdienst is. Het verzoekschrift vraagt om een

neutrale ombudsdienst met verregaande onderzoeksbevoegdheden. Bij het vorige verzoekschrift uit 2004 werd de oprichting gevraagd van een ombudsdienst met juridische bevoegdheid. Daaronder werd toen verstaan dat de ombudsdienst na grondig onderzoek ook een beslissing zou kunnen nemen. Dit laatste is echter een bevoegdheid die een ombudsdienst zich nooit kan toe-eigenen. De basiskenmerken van een ombudsdienst zijn de volgende. Een ombudsdienst behandelt klachten over de werking en de dienstverlening van een bepaalde instelling. De tussenkomst gebeurt in tweede lijn, nadat de betrokkene zijn klacht al heeft kenbaar gemaakt bij de betrokken instelling zelf. Als er samen met de instelling geen oplossing gevonden wordt, kan de ombudsdienst de klacht onderzoeken.

Een ombudsdienst zal trachten te bemiddelen door de beide kanten van het verhaal te horen. Hij probeert de gegevens te structureren en op elkaar af te stemmen. Er wordt naar gestreefd dat beide partijen instemmen met een bepaalde werkwijze, of een beslissing, als oplossing voor de klacht.

Een ombudsdienst doet voorstellen of formuleert aanbevelingen over wat zou moeten gebeuren, maar treedt nooit in de plaats. Een ombudsdienst neemt geen beslissingen.

Een ombudsdienst beschikt wel over onderzoeksbevoegdheid. Hij kan alle stukken opvragen en kan een dwingende antwoordtermijn opleggen, wanneer blijkt dat een instantie niet wil meewerken. Deze werkmethodes vormen eerder een uitzondering op de gewone werkmethodes van dialoog en overleg.

Het werk van een ombudsdienst leidt tot een jaarverslag dat mee als basis kan dienen voor de evaluatie van de werking van een instelling. Het kan leiden tot verbeteringen voor een efficiënte, effectieve en klantvriendelijke dienstverlening.

Wat is de Vlaamse ombudsdienst? Het verzoekschrift vraagt de oprichting van een ombudsdienst die bevoegd is voor alle netten van het Vlaamse onderwijs. De Vlaamse ombudsdienst is bevoegd om klachten te behandelen over de Vlaamse overheidsdiensten. Het Gemeenschapsonderwijs valt, als VOI, geheel onder de bevoegdheid van de Vlaamse ombudsdienst. Voor andere erkende onderwijsinstellingen is de Vlaamse ombudsdienst enkel bevoegd wanneer de klacht betrekking heeft op taken waarvan de Vlaamse overheid heeft bepaald hoe ze moeten uitgevoerd worden. Bij hun dagelijkse werking hebben scholen veel autonomie. De Vlaamse overheid legt over het algemeen enkel het globale kader vast. Een voorbeeld: een school kan autonoom bepalen voor welke feiten ze een leerling een bepaalde tuchtsanctie wenst op te leggen. De Vlaamse overheid heeft wel voor alle erkende scholen een procedure opgelegd voor het nemen van tuchtsancties. Zo moet er een advies zijn van de begeleidende klassenraad en moeten de ouders vooraf gehoord worden. Klachten over het niet naleven van deze procedure vallen onder de bevoegdheid van de ombudsdienst.

En belangrijke beperking op onze bevoegdheid, is dat we geen klachten mogen behandelen die betrekking hebben op de arbeidsbetrekkingen, de arbeidsomstandigheden en de rechtspositieregeling van personeelsleden. De filosofie van het decreet is dat wij er zijn voor de klachten van burgers over de administratieve dienstverlening, en niet voor klachten van de werknemers zelf.

Kan een ombudsdienst zoals gevraagd in het verzoekschrift, worden opgericht? De beperkingen met betrekking tot arbeidsbetrekkingen en arbeidsomstandigheden in het ombudsdecreet, zouden kunnen worden afgeschaft. De Vlaamse Ombudsdienst zou dan ook klachten van personeelsleden van de Vlaamse overheid kunnen behandelen.

De personeelsleden van het Gemeenschapsonderwijs vallen daar onder, maar niet die van de andere erkende scholen. De werkgever van het onderwijzend personeel is niet de Vlaamse overheid, maar wel de inrichtende macht. Als werkgever is het vrij onderwijs geen overheidsinstantie. De inrichtende machten staan niet onder het hiërarchisch gezag van de minister van Onderwijs. Het is dan ook niet vanzelfsprekend om decretaal een ombudsdienst op te richten die bevoegd is voor zowel het Gemeenschapsonderwijs als het vrij onderwijs en het provinciaal en gemeentelijk onderwijs.

In dit kader zou er bijvoorbeeld een sectoraal akkoord kunnen worden gesloten tussen de verschillende onderwijsnetten. Zo bestaat er in België een ombudsdienst voor de verzekeringen en een ombudsdienst voor de financiële sector. De verzekeringsmaatschappijen en de banken erkennen de bedoelde ombudsdiensten en aanvaarden de tussenkomst ervan voor de behandeling van klachten. Ook in het onderwijs zou een dergelijke samenwerking mogelijk kunnen zijn.

De vraag rijst dan of een ombudsdienst een afdoend antwoord kan bieden op de vraag. In het verzoekschrift komen verschillende zaken aan bod: het pesten van leerlingen door andere leerlingen of door onderwijspersoneel en het pesten van onderwijspersoneel door leerlingen of collega's en directie. Er werden al verschillende initiatieven uitgewerkt met betrekking tot het pesten van en door leerlingen. Begin 2006 nog werd het HERGO-project voorgesteld, waarbij dader en slachtoffer van conflicten met elkaar in gesprek worden gebracht. Hiertoe worden binnen Onderwijs een aantal moderatoren opgeleid.

Scholen beschikken over een divers aanbod aan materiaal en technieken om pestproblemen aan te pakken. Voor specifieke pestklachten van leerlingen lijken CLB's ons de meest aangewezen instellingen. Zij moeten daartoe samenwerken met de scholen.

Uit het jaarverslag 2005 van de Vlaamse Ombudsdienst blijkt dat het Gemeenschapsonderwijs over klachtkanalen en -procedures voor ouders en leerlingen beschikt. De klachten over de dienstverlening van een school worden onderzocht op het niveau van de algemeen directeur van de scholengroep. Er is wel gebleken dat de klachten lang niet altijd afdoende bekend worden gemaakt. Bij een aantal klachten werd vastgesteld dat er meer aandacht werd besteed aan de formele procedure, dan aan de vlotte aanpak van het probleem zelf. De Vlaamse Ombudsdienst heeft daarom gesteld dat het Gemeenschapsonderwijs voldoende soepel, efficiënt en klantvriendelijk met klachten moet omgaan, en dat een aantal basisvereisten moet gewaarborgd worden.

In het verzoekschrift ligt de nadruk op het pesten van leerkrachten door collega's, en vooral directies. Pesten op het werk is een federale aangelegenheid. Hiervoor is een regeling uitgewerkt in de wet van 11 juli 2002 betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk. Zoals elke werkgever, moet elke inrichtende macht aan de bepalingen van deze wet voldoen. Er kan informeel een bemiddeling worden gevraagd via een vertrouwenspersoon. Het aanstellen van een vertrouwenspersoon is echter op dit ogenblik niet verplicht. Personeelsleden die een klacht wensen in te dienen moeten de preventieadviseur aanspreken. Elke werkgever is verplicht om een preventieadviseur aan te stellen.

Indien er geen afdoende maatregelen worden genomen, of als deze niet worden nageleefd, dan kan de inspectie van de algemene directie toezicht op het welzijn op het werk van de FOD Werkgelegenheid rechtstreeks tussenbeide komen. Deze inspectie onderzoekt zowel het individuele klachtendossier, als de werkzaamheden van de preventieadviseur.

De inspectie kan, in tegenstelling tot de preventieadviseur, maatregelen opleggen aan de werkgever.

De betrokkenen kunnen ook naar de arbeidsrechtbank stappen.

Bij de oprichting van een ombudsdienst die in deze materie zou kunnen optreden, moet daarmee rekening worden gehouden.

Een ombudsdienst behandelt vooral klachten over de inhoudelijke of administratieve werking van een dienst. De dienstverlening wordt getoetst aan een aantal ombudscriteria. Voor de aanpak van interpersoonlijke problemen zoals pesten, is een andere, specifieke expertise vereist.

In dit kader hebben we inlichtingen ingewonnen bij het college van federale ombudsmannen, die bevoegd zijn over klachten over arbeidsbetrekkingen van de federale ambtenaren. Zij verwijzen klachten over pesten door naar de arbeidsinspectie.

Reeds bij de bespreking van het vorige verzoekschrift werd erop gewezen dat de wet van 11 juli 2002 betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk onvoldoende is afgestemd op de onderwijssector. Daarvoor zou een specifieke regeling moeten komen. In de conclusie van het vorige verzoekschrift werd dan ook gevraagd om de toepassing van deze wet in het onderwijs te onderzoeken.

De federale minister van Arbeid werkt momenteel aan een hervorming van de Antipestwet.

Mogelijkheden voor een specifieke regeling voor de onderwijssector moeten onderzocht worden in samenhang met de evaluatie van de bestaande kanalen en mogelijke hervormingen die in voorbereiding zijn.

In het verzoekschrift wordt gewezen op het gebruik van sancties door directies als middel om te pesten. Er wordt gewag gemaakt van machtsmisbruik. De werkgever wordt ervaren als rechter en partij tegelijkertijd. Interne beroepsprocedures binnen de inrichtende macht worden ervaren als procedures die geen

objectieve beoordeling toelaten. De betwisting van een tuchtsanctie kan na een interne behandeling en vooraleer een beroep wordt gedaan op de Raad van State, eventueel behandeld worden door de kamers van beroep waarvan het minister van de Vlaamse Gemeenschap het secretariaat waarneemt. Er werd een kamer van beroep opgericht voor het gesubsidieerd vrij onderwijs, en er werden kamers van beroep opgericht voor het Gemeenschapsonderwijs en het gesubsidieerd officieel onderwijs. Het is nuttig om de werking van deze kamers te evalueren.

Zijn er alternatieven? Bij de bespreking van het vorige verzoekschrift werd gewezen op de moeilijke positie van de vertrouwenspersoon, die enkel op informele wijze bemiddelt, en op de soms zwakke positie van de preventieadviseur tegenover een schooldirectie. Schooldirecties zijn niet altijd geneigd om het advies ter harte te nemen. Er is dikwijls een gebrek aan opvolging. Er wordt onvoldoende nagegaan of het advies wordt uitgevoerd en of het effectief een einde maakt aan het pesten.

Zowel de vakbonden als de onderwijskoepels hebben toen voorgesteld om in plaats van een ombudsdienst een commissie op te richten, als tussenschakel tussen de preventieadviseur en de directie of de inrichtende macht. Deze commissie zou de escalatie van conflicten tot juridische procedures kunnen voorkomen. Het gezag van een advies, dat niet afkomstig is van één persoon, kan toenemen. Dit biedt mogelijkheden voor een betere opvolging. Dit spoor moet verder worden uitgediept.

Een specifieke regeling inzake de positionering en de functie van een externe vertrouwenspersoon of een commissie, zou het gesloten circuit van de school bij de aanpak van pesten kunnen doorbreken. Onderwijsnetten zouden hierover een samenwerkingsakkoord kunnen sluiten.

Naast de verbetering van de kanalen om pesten afdoende te kunnen aanpakken, is preventie en sensibilisering van groot belang. Het uiteindelijke doel moet een organisatie- en communicatiecultuur zijn, die pesten niet tolereert, met sterke vertrouwenspersonen aan de bron en een systematische aandacht voor preventie.

De voorzitter: Ik stel vast dat er geen vragen meer zijn. Ik sluit daarom de hoorzitting.

Ik wil de commissieleden oproepen om de vragen uit het verzoekschrift te bestuderen, zodat we tot een politiek besluit kunnen komen over het pestprobleem.

De verslaggevers, *De voorzitter,*

Sabine POLEYN
An MICHIELS

Monica VAN KERREBROECK